

ביאורים

כאן מגדיר הרמב"ם את המופת הנדרש מכל נביא כדי להוכיח את נבואתו. המופת איננו עשיית נסים הפורצים את חוקי הטבע, אלא בהודעת עתידות. הסיבה היא, שכך אמרה התורה בעצמה. כאן ממשיך הרמב"ם את היסוד שאותו הניח לעיל. אנחנו לא מתרשמים ממופתים. אילו המופתים היו הוכחה מצד עצמם לאמינות הנבואה, היינו מצפים למופת מרשים של שינוי כוחות הטבע. כיוון שהמופתים נחשבים הוכחה רק בגלל שכך כתוב בתורה, ממילא רק התורה תקבע מהו המופת הנדרש, למרות שהוא מרשים פחות וניתן להסבירים ותירוצים.

על פי התורה, הנביא נדרש להודיע את העתיד, ולחזות אותו באופן מדויק. בזה נבדלת יכולתו של הנביא מיכולת רוחניות של 'בעלי מופתים' שאינם מסוגלים לחזות את העתיד בצורה מושלמת, אלא בצורה חלקית בלבד. לכן גם טעות קטנה יכולה להפיל את ההוכחה של הנביא. מבחינה זו, הנביא מהווה תחליף לבעלי מופתים שונים, ביכולתו לדעת את העתיד. עם ישראל לא זקוק לצורך את שירותם של 'בעלי הכוחות' שאינם מספקים את הסחורה כמו שצריך, כיוון שיש לו יכולת חיזוי מדויקת על ידי הנביאים. כאן מוסיף הרמב"ם תפקיד נוסף לנביא: לא רק השגה רוחנית אישית, או שליחות עבור אנשים אחרים, אלא גם הודעת עתידות. חיזוי העתיד איננו רק מבחן לאמינות הנביא, אלא חלק מתפקידו. אולם ישנו קשר ברור בין השגה רוחנית לבין ידיעת עתידות. ידיעת העתיד של ה' איננה 'קסם' אלא נובעת מכך שה' הוא מקור החיים של העולם. המנגנון הפנימי של העולם, כולל בתוכו ממילא את כל ההתרחשות העתידית. הנביא נפגש עם מקור החיים של כל היש, ומשם נובעת גם השגתו הרוחנית וגם ידיעת העתיד.

הרחבות

• ההבדל בין מופתי משה למופתי שאר הנביאים

מאותות משה רבנו או מאותות אליהו ואלישע. הרמב"ם חילק כאן בין אותות משה לבין אותות אליהו ואלישע. ב'מורה נבוכים' מבאר הרמב"ם את ההבדל בין אותות משה לשאר הנביאים: "כל הנסים, שעשו אותם הנביאים או שנעשו להם, סיפרו אנשים בודדים, כגון אותותיהם של אליהו ואלישע" אולם אותותיו של משה נעשו "בפומבי לעיני המסכימים עמו והחולקים עליו... וזה שאמר: "ולא קם נביא עוד... לכל האותות והמופתים... לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו... אשר עשה משה לעיני כל ישראל" [דברים לד, י-יב]... זה דבר לא נמצא לנביא לפניו, וכבר קדמה הודעתו, הודעת אמת, שלא יהיה כן לזולתו" [מורה נבוכים ב, לה].

• התנאים שהגדת עתידות תחשב לאות ומופת

האות שלו ש'אימך דברים העתידין להיות בעולם. על פי הרמב"ם, די שהנביא יגלה את העתידות ואין הוא צריך לעשות אות שמשנה ממנהגו של עולם כדי לאמת את נבואתו. ישנם הרבה אנשים שידועים לחזות את תהליכי העתיד בפוליטיקה, בכלכלה או במטרולוגיה. כיצד נדע להבחין בין חיזוי כזה לאות נבואה?

הרמב"ם ביאר שחיזוי עתידות בדבר שאינו חורג ממנהגו של עולם ייחשב לאות רק אם יקרה מיד ובסמיכות לדברי הנביא. כמו שנאמר בשמואל "אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר... ויקרא שמואל את ה' ויתן קולות ומטר ביום ההוא" [שמואל א, יז-יח] [אגרת תחיית המתים, ה].

הרמב"ם לא כתב כמה פעמים יש לבדוק את הנביא. הרב נחום רבינוביץ' ביאר שכיוון שניתן להסתפק באותות טבעיים, גודל האות נמדד לפי חריגות התופעה ונדירותה. "ישנן תופעות שאפילו יקרה הכל כדבריו עשר פעמים ויותר אין זה אלא מקרה, וישנן אחרות ששלוש בדיקות בוודאי מספיקות" [יד פשוטה, כאן].

לעילוי נשמת אליהו בן מנחם מנדל ז"ל
לעילוי נשמת ר' מנחם עזריה בן הרב יצחק הכהן ז"ל

פרק עשירי נאמנות הנביא

אות הבטחת
הנביא

א, כל נביא שיעמד לנו ויאמר שיי שלחו - אינו צריך לעשות אות כפחך מאותות משה רבנו או מאותות אליהו ואלישע, שיש בהם שנוי מנהגו שלעולם. אלא האות שלו ש'אימך דברים העתידין להיות בעולם, ויאמנו דבריו, שנאמר: "וכי תאמר בלבבך, איכה נדע את ה'דבר... (דברים יח, כא ואילך).

א, לפיכך כשיבוא אדם הראוי לנבואה במלאכות^ו, יי, ולא יבוא להוסיף ולא לגרע, אלא לעבד את יי במצוות התורה - אין אומרין לו: 'קרע לנו את היס' או 'החיה מת' וכיוצא באלו, 'אחר כך נאמין בך'; אלא אומרין לו: 'אם נביא אתה - אמר לנו דברים העתידין להיות', והוא אומר, ואנו מחפשים לראות היבואו דבריו: אם לא יבואו, ואפלו נפל דבר אחד קטן - בידוע שהוא נביא שקר.

א, ואם באו דבריו כל - יהיה בעינינו נאמן. **ב** ובדקין אותו פעמים הרבה; אם נמצאו דבריו כלן נאמנים - הרי זה נביא אמת, כמו שנאמר בשמואל: "וידע כל ישראל מידן ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא ליי" (שמואל א ג, ט).

ג, והלא המעוננים והקוסמין^ו אומרין מה עתיד להיות, ומה הפרש יש בין הנביא ובינם? אלא שהמעוננים והקוסמין וכיוצא בהן - מקצת דבריהם מתקיימים^ו ומקצתן אין מתקיימים, כענין שנאמר: "לעמדו נא ויושיעך הברי שמים^ו החזים בפוכבים, מודעים לחדשים מאשר יבאו עליך" (ישעיה מז, ג) - "מאשר" ולא 'כל אשר'. ואפשר שלא יתקיים מדבריהם כלום, אלא יטעו בכל, כענין שנאמר: "מפר אתות בדים וקסמים יהולל" (שם מד, כה).

ג, אבל הנביא - כל דבריו קיימים, שנאמר: "כי לא יפל מדבר יי ארצה" (מלכים ב י, י). וכן הוא אומר: "הנביא אשר אתו חלום - יספר חלום, ואשר דברי אתו - ידבר דברי אמת; מה לתבן^ו את הבר? נאם יי" (ירמיה כג, כח), כלומר שדברי הקוסמים והחלומות כתבן שנתערב בו מעט בר, ודבר יי כבר שאין בו תבן כלל.

ג, ובדבר הזה הפתוב הבטיח ואמר שאותן הדברים שמודיעין המעוננים והקוסמים לאמות ומכזבין, הנביא יודיע לכם דברי האמת, ואין אתם צריכין למעונן וקוסם וכיוצא בו, שנאמר: "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש^ו, קסם קסמים... כי הגוים האלה... נביא מקרבה מאחריך... (דברים יח, טו).

ג, הא למדת שאין הנביא עומד לנו אלא להודיענו דברים העתידים להיות בעולם, משבע ורעב, מלחמה ושלום, וכיוצא בהן. ואפלו צרכי יחיד מודיע לו, כשאול שאבדה לו אבדה^ו והלך לנביא להודיעו מקומה. וכיוצא באלו הדברים הוא ש'אימך הנביא, לא שיעשה דת אחרת או יוסיף מצוה או יגרע.

הראוי לנבואה - כמפורט לעיל ז, א; ז, א. **מלאכות** - שליחות. **המעוננים** - לשון עונה וזמן, אסטרוטולוגים המייחסים השפעה וסגולה לזמן, שיום מסוים טוב או רע לפעולות מסוימות (עבודה זרה יא, ח). **הקוסמין** - העושים מעשים מסוימים כדי להיכנס למצב תודעתי של דמיון והרקה המחשבה והגדת עתידות (שם, ט). **מקצת דבריהם מתקיימים** - בזכות כוח אינטואיציה עשיר (סה"מ ל"א; מ"ג ב, ח). **הברי שמים** - מעוננים. **שנאמר** - "מפר אתות בדים [ה' מבטל את דבריהם של מי שבודים דברים מלבם], וקסמים יהולל [ועושה את הקוסמים שוטים]" **תבן** - קש. **בר** - חיטה נקייה ממוץ. **מעביר בנו ובתו באש** - מעביר בנו מעל האש כחלק מעבודת האליל העמוני מולך (עבודה זרה ג, א). **כשאול שאבדה לו אבדה** - ראה שמואל-א פרק ט.